

Справа «Сехер Караташ проти Туреччини» (Seher Karatas v. Turkey)

У рішенні, ухваленому 9 липня 2002 року у справі «Сехер Караташ проти Туреччини», Суд постановив, що:

- мало місце порушення ст. 10 Конвенції щодо свободи вираження;
- було порушено ч. 1 ст. 6 Конвенції (право на справедливий судовий розгляд) у зв'язку із включенням до складу Національного суду безпеки військового судді.

Відповідно до ст. 41 Конвенції, Суд призначив сплатити заявнику 4 500 євро як компенсацію моральної шкоди і 2 500 євро у відшкодування судових витрат.

Обставини справи

Заявниця, Сехер Караташ, є громадянкою Туреччини, народилася 1971 року і проживає у Стамбулі. Вона є видавцем та головним редактором двотижневика «Голос молоді».

14-й випуск газети, виданий 14 липня 1994 року, містив статтю п. Д. Б. під заголовком «Ми повинні звернути нашу увагу на систему в цілому». Стаття була розрахована на молодих людей та закликала до об'єднання з робітничим класом з метою боротьби із безробіттям та бідністю. Система управління економікою держави була піддана критиці та охарактеризована як нестабільна й така, що перебуває у кризі.

Правоохоронні органи звинуватили заявницю на підставі ч. 1 і 2 ст. 312 Кримінального кодексу Туреччини у вчиненні закликів до ненависті та розпалюванні ворожнечі. 13 липня 1995 року Національний суд безпеки, до складу якого входило 3 суддів, у тому числі й військовий суддя, визнав заявницю винною і засудив її до 1 року і 8 місяців позбавлення волі та до сплати штрафу у розмірі 433 333 турецьких лір. Пізніше суд замінив позбавлення волі додатковим штрафом у розмірі 3 458 333 лір. Суд національної безпеки дійшов висновку, що згадана стаття в цілому мала на меті розпалити ненависть та ворожнечу у суспільстві.

25 вересня 1995 року касаційний суд підтримав обвинувальний вирок щодо заявниці. Таке рішення, однак, не було оголошено останній, як і не було надіслано їй у повному обсязі. 12 березня 1996 року прокурор надіслав заявниці вимогу про сплату штрафу. 7 травня 1996 року прокурор надіслав повторну вимогу про сплату штрафу. 2 липня 1996 року прокурор проінформував заявницю про те, що стосовно неї видано санкцію на арешт. Заявниця отримала копію рішення касаційного суду 3 травня 1996 року і сплатила штраф 30 жовтня 1996 року.

Зміст рішення Суду

Покликаючись на ст. 10 Конвенції, заявниця стверджувала, що факт її засудження становить порушення свободи вираження. Крім того, вона вважала, що наявність у складі Національного суду безпеки військового судді є порушенням права на справедливий судовий розгляд (ч. 1 ст. 6 Конвенції).

Уряд стверджував, що у прийнятті звернення заявниці до Суду слід відмовити, оскільки вона пропустила шестимісячний термін на таке звернення (ст. 35 Конвенції). Уряд вважав, що заявниця та її юрист були зобов'язані вжити заходів до швидшого ознайомлення із рішенням касаційного суду, а не чекати отримання копії такого рішення поштою.

З цього приводу Суд зауважив, що всупереч ст. 33 Кримінально-процесуального кодексу Туреччини касаційний суд, зазвичай, не надсилає копії своїх рішень сторонам у випадках, коли такі рішення проголошувалися за їх відсутності. Суд вказав, що у даній справі рішення касаційного суду було винесено 25 вересня 1995 року, його копія не надсилалася заявниці. Поряд з тим, таке рішення було остаточним в межах національної правової системи. Вказане рішення було зареєстроване в суді першої інстанції 4 жовтня 1995 року, а 12 березня 1996 року Стамбульська міська прокуратура надіслала заявниці вимогу про сплату штрафу. Таким чином, Суд дійшов висновку про те, що шестимісячний термін на звернення до Суду розпочався з моменту отримання заявницею вимоги прокуратури про

сплату штрафу. Крім того, ці періоди розглянути загалом, то з боку заявниці не було прояву будь-якого неухважного ставлення. Отже, попереднє заперечення Уряду щодо неприйнятності звернення заявниці слід відхилити.

Суд встановив, що засудження заявниці становило втручання у здійснення нею свободи вираження. Таке втручання було передбачено кримінальним кодексом та переслідувало дві законних мети – попередження заворушень та попередження злочинів. У цьому контексті Суд врахував значення боротьби органів державної влади з тероризмом та їх прагнення контролювати публікації, котрі можуть сприяти зростанню злочинності.

Вирішуючи питання про те, чи було таке втручання необхідним у демократичному суспільстві, Суд вкотре наголосив на важливій ролі, яку відіграє в демократичному суспільстві незалежна преса. Суд вказав, що за змістом і за використовуваними термінами опублікована стаття має політичний характер. Вона містила звинувачення та зауваження щодо політики турецького уряду. Суд відзначив, що стаття була спробою звернення до молоді із закликом взяти участь у боротьбі робітничого класу з бідністю й безробіттям шляхом проведення страйків та акцій громадянської непокорі. Суд наголосив, що Конвенція передбачає надзвичайно мало випадків правомірного обмеження свободи вираження у сфері політичної пропаганди та питань, які становлять загальний інтерес. Той факт, що вміщені у статті заклики суперечили приписам національного кримінального права, ще не означає їхню неузгодженість із загальновизнаними демократичними принципами. Крім того, згадані заклики за своєю формою та змістом майже не відрізнялися від тих, що мають місце в інших державах – учасницях Конвенції. Крім того, Суд звернув увагу й на те, що Уряд Туреччини не віднайшов у тексті статті слів, котрі б закликали до вчинення терористичних актів, розпалювання ворожнечі між громадянами, вчинення злочинів чи кровної помсти. Суд особливо відзначив серйозність втручання у свободу вираження, якою володіла заявниця, вказавши, зокрема, на те, що останню було засуджено до позбавлення волі, яке пізніше було замінено на додатковий штраф, а також зауваживши факт вилучення накладу відповідного випуску газети. Отже, Суд дійшов висновку про те, що втручання у свободу вираження заявниці не було необхідним у демократичному суспільстві. Отже, мало місце порушення ст. 10 Конвенції.

Розглядаючи питання про порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції, Суд наголосив на тому, що перебування у складі Національного суду безпеки військового судді з притаманним йому статусом ставить під сумнів незалежність та безсторонність такого суду. Військові судді під час відправлення ними правосуддя залишаються військовослужбовцями, а це означає існування зв'язків субординації між ними та їх керівництвом. Тому зауваження заявниці з приводу незалежності та безсторонності суду, який вирішував її справу, є обґрунтованими. Таким чином, мало місце порушення ч. 1 ст. 6 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.